

شفافیت در بودجه و عملکرد مالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور

Transparency in Budget and financial performance of Universities of Medical Sciences

بهزاد نجفی^۱^۱ استادیار، گروه اقتصاد سلامت، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

اطلاعات مقاله

نویسنده مسئول:

بهزاد نجفی

رایانامه:

Bnadjafi59@gmail.com

وصول مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۱

اصلاح نهایی: ۱۴۰۰/۱۲/۲۲

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۲/۲۵

انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۰۲

شفافیت و پاسخگویی یکی از موضوعات مهم و اساسی در عملکرد مالی دولت و بودجه عمومی است. شفافیت مالی دولت در جمع‌آوری درآمد، تجمع منابع و هزینه کرد، به‌عنوان یکی از پیش‌شرط‌های مهم برای اعمال سیاست‌های مالی مناسب در جهت حکمرانی خوب، بهبود عملکرد اقتصادی، کاهش کسری بودجه و انباشت بدهی محسوب می‌شود. بنابراین، این موضوع یکی از معیارهای اصلی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ قرار داده شده [۱] و در همین راستا نمایندگان مجلس نیز بر لزوم شفافیت بودجه و هزینه کرد منابع دولتی تأکید دارند. [۲،۳] اخیراً با تغییر دولت تأکید بر شفافیت و لزوم پاسخگویی از طرف سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران همچون نمایندگان مجلس شورای اسلامی و سازمان برنامه و بودجه، این موضوع بیش‌ازپیش مطرح می‌شود. [۲] در این میان، لبه تندوتیز انتقادات بیشتر متوجه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور قرار گرفته که به دلیل اعتبارات خارج از شمول، عدم شفافیت در منابع و هزینه کرد دانشگاه‌های علوم پزشکی، نبود نظارت دیوان محاسبات و حسابرسی عملکرد و تفریح بودجه است. علاوه بر این، سایت‌های مختلف خبری و رسانه‌های دیداری و شنیداری به نقل از نمایندگان ملت، به تکرار بر عدم شفافیت و حسابرسی از حساب‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی اشاره کرده‌اند. سایت‌های متعدد خبری، نظرات نمایندگان مجلس شورای اسلامی مبنی بر معافیت دانشگاه‌های علوم پزشکی از حسابرسی، وجود فساد مالی در دانشگاه‌ها و عدم شفافیت بودجه دانشگاه‌های علوم پزشکی را منعکس کرده‌اند. [۲] همان‌طور که ملاحظه می‌شود تصور نمایندگان مجلس شورای اسلامی بر عدم حسابرسی از عملکرد دانشگاه‌های علوم پزشکی است. [۳] تکرار موارد پیشگفت و تأکید بر آن‌ها، در مصاحبه‌ها و گفتگوها در میان مسئولین و ناظرین باعث شده است که برداشت عموم و جامعه از این فضای رسانه‌ای، مبتنی بر وجود شفافیت کامل در تمامی دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی به‌غیر از دانشگاه‌های علوم پزشکی باشد. به نظر می‌رسد برداشت‌ها در خصوص شفافیت مالی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با آنچه در واقعیت اتفاق می‌افتد فاصله بسیار دارد. به‌طوری‌که اولین دستگاه اجرایی کشور به‌عنوان مسئول انجام حسابداری تعهدی، حسابرسی داخلی و بیرونی، شفاف‌سازی صورت‌حساب‌های مالی، متهم به عدم شفافیت است. لذا، به‌منظور روشن‌گری و ایجاد شفافیت لازم است مستندات مستدل ارائه شود. ایجاد شفافیت و ارتقا پاسخگویی، نیازمند تأمین داده‌های قابل‌اتکا و مناسب است. همچنین، نارسایی‌های

مبنای نقدی در ارائه اطلاعات به موقع و کارا و افزایش فشار برای ارتقای پاسخگویی و بهبود کارایی باعث شده تا کشورها به دنبال تغییر مبنای حسابداری بخش عمومی از نقدی به تعهدی باشند. دانشگاه‌های علوم پزشکی به عنوان پرچم‌داران بودجه‌ریزی عملیاتی و حسابداری تعهدی در بین دستگاه‌های دولتی از سال ۱۳۸۲ اقدام به تغییرات بنیادین در سیستم حسابداری، بودجه‌ریزی و گزارشگری مالی خود نموده‌اند. [۴] این در حالی است که سایر دستگاه‌های دولتی تقریباً بعد از ابلاغ بخشنامه نظام حسابداری بخش عمومی و آیین‌نامه اجرای حسابداری تعهدی در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ اقدام به تغییر در مبنای حسابداری و تهیه گزارش‌های مالی نموده‌اند. در دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز مثل سایر سازمان‌های دولتی، فارغ از بحث بودجه‌ریزی عملیاتی و نقش آن در شفافیت مالی، نظارت و گزارشگری مالی و بودجه‌ای توسط سازمان‌های نظارتی صورت می‌گیرد. علاوه بر سازمان‌های نظارتی، هیئت‌امنا و حسابرس منتخب آن‌ها نظارت مازادی را بر عملکرد مالی دانشگاه‌های علوم پزشکی دارند. آنچه در ماده یک قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور آمده است؛ موجب سلب نظارت قانونی مراجع نظارتی نمی‌شود بلکه معیار و مبنای نظارت تغییر کرده است و قوانین و آیین‌نامه‌های مستقل مبنای نظارت می‌باشد. [۵] لذا، مراجع نظارتی در چارچوب قوانین و آیین‌نامه‌های مصوب و مرتبط می‌تواند بر تمامی ابعاد عملکردی دانشگاه‌ها نظارت داشته باشند. چنانچه در حال حاضر برخلاف ادعاهای صورت گرفته، کارشناسان دیوان محاسبات در تمامی دانشگاه‌های علوم پزشکی مستقر هستند و نظارت خود را اعمال و گزارش‌های مرتبط را تهیه و ارسال می‌کنند. در ماده ۱۲ و ۴ آیین‌نامه مالی معاملاتی دانشگاه‌ها، هیئت‌امنا دانشگاه را موظف کرده تا حسابرس مستقل انتخاب نموده و تا پایان خرداد سال بعد نسبت به تهیه صورت‌حساب‌های مالی نهایی اقدام نماید و آن را جهت اظهارنظر به حسابرس مستقل ارائه نماید. لذا، همان‌طور که ملاحظه می‌شود دانشگاه‌های علوم پزشکی یکبار دیگر، مازاد بر نظارت‌های قانونی سایر دستگاه‌ها، حسابرسی می‌شوند. خاطرنشان می‌گردد دانشگاه‌ها، اولین سازمانی بودند که اقدام به تهیه صورت‌های مالی در بخش عمومی نمودند. با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد فضای ایجادشده علیه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و کارکنان بهداشتی و درمانی به‌دوراز واقعیت و پشتوانه علمی می‌باشد. در دو سال اخیر جامعه بهداشت و درمان کشور در سخت‌ترین شرایط کاری قرار داشته‌اند و باوجود اینکه اکثر سازمان‌های دولتی به دلیل شیوع کرونا در برخی از ایام تعطیل یا نیمه فعال بوده‌اند؛ اما سیستم بهداشت و درمان کشور در اوج فشار کاری خود قرار داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: ایجاد شفافیت و پاسخگویی از مهم‌ترین معیارهای برنامه‌ریزی و عملکرد مالی است؛ اما برای اقناع اذهان عمومی، ناظرین و سیاست‌گذاران علاوه بر اجرای اقدامات شفافیت‌آمیز، باید مدارک و مستندات و گزارش‌های متناسب با ذی‌نفعان و استفاده‌کنندگان نیز ارائه گردد. ایجاد بانک‌های اطلاعاتی با تعریف سطوح دسترسی مختلف برای ناظرین، محققین، ذی‌نفعان و انتشار عمومی برخی عملکردها می‌تواند به ایجاد شفافیت کمک نماید. بر اساس آنچه گفته شد هرچند دانشگاه‌های علوم پزشکی از معدود دستگاه‌هایی هستند که چندین بار حسابرسی می‌شوند و

بهار ۱۴۰۱، دوره ۲۵، شماره ۱

صورت‌های مالی تهیه و ارائه می‌کنند؛ اما عدم اطلاع‌رسانی در این خصوص باعث سوءبرداشت در این زمینه شده است.

ملاحظات اخلاقی: این پژوهش بدون انجام مداخلات انسانی و یا حیوانی بوده و از داده‌ها و اطلاعات ثانویه و منتشرشده با رعایت حفظ امانت و انجام ارجاعات لازم تهیه شده است.

تقدیر و تشکر: از همکاران محترم دکتر مسعود ابوالحلاج و سرکار خانم دکتر مریم رمضانیان تشکر و قدردانی می‌گردد که در انجام این پژوهش ما را یاری نمودند.

تضاد منافع: نویسنده اعلام می‌کند که هیچ‌گونه تضاد منافی در تهیه این مقاله وجود دارد.

References

1. Abolhallaj M, Najafi B, Tofighi Sh. Things to consider in the 2022 budget bill. Iranian Journal of Health Insurance. 2021;4(3):178-80. [In Persian]
2. Mellat news Agency. The need to create transparency in the 96 trillion budgets of medical universities [Internet]. 2021 [cited 2021 Dec 14]. Available from: <https://www.icana.ir/Fa/News/490839>. [In Persian]
3. Mehr news Agency. Interview with Shojaee [Internet]. 2022 [cited 2022 Jan 25]. Available from: <https://www.mehrnews.com/news/5407802>. [In Persian]
4. Daneshfard K, Shiravand S. Barriers of operational treatment budget in Islamic republic of Iran, ministry of health and medical education. Journal of Gorgan University of Medical Sciences. 2012;14(2):90-6. [In Persian]
5. Permanent law of Country's Development program, Act 1[Internet]. Tehran: Islamic Parliament of Iran; 2017 [cited 2022 Jan 12]. Available from: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1014070>. [In Persian]